

CAPITOLUL X

Problemele ecologice globale ale mediului

Organizația Națiunilor Unite consideră că cele mai grave probleme, cu care se va confrunta omenirea în secolul XXI, sunt procesele de schimbare a climei, deșertificarea solului, diversitatea biologică, afectarea stratului de ozon. Aceste fenomene sunt determinate de modificările esențiale, ce se produc în natură sub influența omului, prezintă niște schimbări, care, în ultimele decenii ale secolului XX, au atins niveluri periculoase pentru ritmul normal de evoluție a vieții pe Pământ.

Pentru a stopa fenomenele respective, Comunitatea Internațională a elaborat și adoptat Convențiile de la Rio – documente care au menirea la prima etapă de a stabili, iar ulterior de a micșora impactul antropogen asupra naturii pe scară globală.

Toate problemele de mediu au o origine locală, dar pot afecta o zonă mult mai întinsă. Deci consecințele impactului pot avea implicații locale, internaționale și globale. De aceea acțiunile preconizate pentru supravegherea și prevenirea efectelor extinse ale problemelor locale au fost elaborate și luate sub control prin înțelegeri regionale și globale. Accentul se pune pe măsuri, care să minimalizeze costurile nete ale respectării înțelegerilor internaționale prin rezolvarea, pe cât e posibil, a problemelor interne, dar și a celor internaționale.

10.1. Schimbarea climei

La 9 mai 1992, în New York a fost aprobată Convenția-cadru a Organizației Națiunilor Unite cu privire la schimbarea climei. Părțile participante la această convenție sunt conștiente că schimbările climei planetei și efectele lor nefaste provoacă o îngrijorare pentru întreaga omenire, recunosc că activitatea omenească a făcut să crească sensibil concentrațiile de gaze cu efect de seră (GES) natural, ceea ce va genera o încălzire suplimentară a climei, pe care riscă să o suporte ecosistemele naturale și omenirea.

Republica Moldova a aderat la această Convenție la 9 iunie 1995. Una dintre realizările, pe care statul nostru le-a înregistrat imediat după aderarea la această convenție, a fost elaborarea Primei Comunicări Naționale (2000), obiectivul principal al căreia a fost inventarierea gazelor cu efect de seră și întocmirea unui plan de acțiuni privind atenuarea impactului schimbărilor climatice asupra diferitelor componente ale mediului ambiant și asupra activităților socio-economice.

În anul 2002 Republica Moldova a prezentat raportul „Necesități tehnologice și priorități de dezvoltare”, care reflectă starea actuală și necesitățile de reînnoire în energetică și industrie, privite prin prisma reducerii impactului asupra mediului înconjurător.

Concomitent, trebuie menționat că în 2003 Republica Moldova a aderat la Protocolul de la Kyoto (Legea Republicii Moldova nr. 29–XV din 13.02.2003). În conformitate cu art. 2 al acestei legi, responsabilitatea pentru asigurarea realizării prevederilor Protocolului este pusă în sarcina Ministerului Ecologiei și al Resurselor Naturale.

Prin Hotărârea Guvernului RM nr. 1574 din 26.XII.2003 a fost aprobată componența nominală și Regulamentul Comisiei naționale pentru implementarea și realizarea prevederilor Convenției-cadru a ONU cu privire la schimbarea climei, precum și a mecanismelor și prevederilor Protocolului de la Kyoto.

Inventarierea emisiilor de GES a fost efectuată pe parcursul anilor 1990–2002 (*tab. 8*), anul de referință recomandat de ONU fiind 1990.

Inventarul include emisiile gazelor indicate în tabel. Sursele de emisie a GES sunt grupate în următoarele categorii: sectorul energetic (71%), procesele industriale (11,6%), sectorul agrar (12,7%), deșeurile (4,7%), solvenții și utilizarea lor, modificarea folosinței terenurilor și pădurilor (Proiectul GEF/PNUD, 2004).

Principala sursă a emisiilor de CO₂ este arderea combustibililor fosili, care în 1990 a constituit 95% din emisiile totale antropice de CO₂ și până în 2002 s-a redus cu circa 83%.

Tabelul 8

Emisiile antropice de gaze cu efect de seră, Gg (după National GHG Inventory of the Republic of Moldova)

Anii GES	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
CO ₂	35539,8	31032,1	21612,4	16604,9	14320,3	11449,1	11680,0	10219,4	8583,8	6961,3	6481,4	7368,2	6797,6
CH ₄	227,7	225,9	216,4	204,0	175,0	170,7	164,7	156,6	144,4	126,7	114,1	110,2	106,7
CO	460,3	400,4	222,3	181,6	171,0	160,9	152,8	153,9	140,0	101,1	102,5	107,9	125,0
SO ₂	294,7	242,8	164,3	144,3	101,6	60,1	58,1	33,1	26,3	13,4	9,43	8,90	10,0
N ₂ O	5,17	4,94	3,91	2,72	1,87	2,03	1,88	2,05	1,81	1,55	1,54	1,88	1,95
NO _x	140,7	121,7	80,4	63,6	54,6	45,5	43,1	38,3	31,9	22,9	22,0	25,0	27,3
NM _{VO} C	233,7	198,5	80,2	73,1	67,9	69,7	67,6	70,4	64,5	54,2	62,7	59,4	69,1

Sursele principale de emisii de CH₄ au fost agricultura (52,4%), emisiile rezultate din transportul și distribuția gazului natural (26,6%), deșeurile (18,9%) și arderea combustibililor fosili (1,4%). În perioada anilor 1990–2002 volumul emisiilor de CH₄ s-a diminuat cu circa 53%.

N₂O se degajă de la sursele din sectorul energetic și agricultură. Volumul emisiilor de N₂O, înregistrate în 1998, constituiau doar circa 15% față de anul de referință (1990).

Observările sistemice asupra indicilor climatici în Republica Moldova, inițiate în anul 1986, au demonstrat încălzirea treptată, ca o consecință a încălzirii globale a climei. Experimentul internațional „Iarna în Europa”, efectuat în anii 1983–’84, a demonstrat că viteza încălzirii alcătuiește circa 1,2°C/100 ani, iar în unele regiuni geo-grafice, luate aparte, această majorare constituie în perioada rece a anului (în decembrie și ianuarie) 5,2°C și 4,7°C corespunzător. Acest proces este caracteristic și pentru Republica Moldova. De exemplu, în regiunile de sud și sud-est în prezent (anii 1960–1996) temperatura de < -25°C poate fi înregistrată o dată în 50 ani, iar în perioada precedentă (anii 1887–1959) – o dată în 7 ani.

De menționat, de asemenea, micșorarea frecvenței precipitațiilor pe parcursul anilor și sporirea frecvenței anilor secetoși. În partea europeană, inclusiv în RM, au devenit mai frecvente asemenea fenomene extreme, cum ar fi valurile de căldură și furtunile.

Fenomenele extreme ale schimbării climatului, precum și ale climatului însuși au un impact negativ și asupra sănătății publice. Conform datelor lui N. Opopol și coaut. (2003), consecințele acestui impact pot fi directe și indirecte. Dintre consecințele directe sunt decesele, leziunile, infirmitatea, bolile diareice acute, parazitozele, acutizarea unor stări morbide cronice etc. Consecințele indirecte includ: seceta, pierderile recoltei, foametea, reducerea rezervelor de apă potabilă, supraîncălzirea locuinței, aversele extreme cu inundații ș.a.

Cauzele principale ale deceselor populației în perioada caldă a anului sunt: boala ischemică, diabetul zaharat, maladiile organelor respiratorii, traumele, intoxicațiile, iar cauzele spitalizărilor – maladiile sistemului circulator, sistemului respirator, rinichilor, sistemului nervos etc.

Este important de menționat și unele consecințe de ordin igienic, cum ar fi: stoparea sau încetinirea proceselor de autopurificare a solului și acumularea pe suprafața lui a reziduurilor

menajere și a unor agenți patogeni; reducerea rezervelor de apă în pânza freatică și scăderea nivelului de apă în fântâni, uneori chiar secarea lor, ceea ce provoacă insuficiență de apă de băut; majorarea mineralizării apelor freatice, concentrarea poluanților neorganici în apă; reducerea posibilităților de respectare a igienei individuale etc.

Toate aceste situații necesită efectuarea multiplelor acțiuni de prevenire a schimbărilor climatice.

Pentru Republica Moldova sunt prioritare următoarele acțiuni, stipulate în Convenția-cadru și în Protocolul de la Kyoto:

1. În domeniul limitării și atenuării emisiilor de GES:

a) în sectorul energetic, ce cuprinde transportul combustibililor, conversia energiei primare a combustibililor, transportul energiei secundare prin rețelele termice și electrice, utilizarea energiei sub toate formele:

– încurajarea reformelor, care ar contribui la realizarea politicilor și măsurilor de limitare a emisiilor de GES la toate etapele de producere și transport al energiei electrice și termice;

– sporirea eficienței energetice în ramurile de bază ale economiei naționale și în sectorul rezidențial;

– optimizarea și includerea în bilanțul energetic a surselor noi și regenerabile de energie;

– conformarea la normele și standardele europene de prevenire a poluării mediului.

b) sectorul procese industriale:

– re tehnologizarea proceselor tehnologice, în scopul folosirii raționale a resurselor naturale și energetice și reducerii deșeurilor de producție;

– promovarea producției ecologic pure și implementarea tehnologiilor nonpoluante;

– perfecționarea și completarea cadrului legislativ, conform standardelor europene (norme pentru emisii).

c) sectorul transporturi:

– utilizarea pe scară largă a transportului electric, modernizarea mijloacelor de transport și utilizarea combustibililor mai puțin poluanți: benzină neetilată, gaz natural și biocombustibili;

– optimizarea rețelelor de transport urban și interurban;

– aplicarea măsurilor economice și de impozitare pentru stimularea reînnoirii parcului de vehicule și material rulant;

– facilitarea utilizării transportului public.

d) sectorul agricultură și industria de prelucrare a producției agricole:

– utilizarea eficientă a combustibilului;

– utilizarea surselor regenerabile de energie (solară, a vântului, biogazului, a frigului natural) ca mijloc de reducere a consumului de combustibil tradițional;

– utilizarea tehnologiilor moderne cu consum redus de energie și ecologic pure;

– valorificarea deșeurilor industriei prelucrătoare și a celor provenite din agricultură.

e) sectorul deșeuri:

– valorificarea și neutralizarea deșeurilor;

– minimalizarea surselor generatoare de deșeuri;

– renunțarea la materia primă, ce conține substanțe toxice;

– utilizarea în scopuri energetice a deșeurilor organice și degajărilor de metan din deșeuri.

2. În domeniul sporirii capacităților absorbantilor de GES:

– evidența și fortificarea măsurilor de protecție a pădurilor contra bolilor și vătămătorilor;

– împădurirea zonelor de protecție a bazinelor acvatice și extinderea perdelelor forestiere de protecție pe lângă principalele căi de comunicare;

– împădurirea noilor zone cu soluri degradate;

– consolidarea bazei semincere și de creștere a materialului săditor de reproducere din specii autohtone.

3. În domeniul adaptării la schimbările climatice:

a) pentru ecosistemele naturale:

- extinderea ariilor protejate pentru acele ecosisteme, care sunt mai sensibile la schimbările climatice;

- organizarea monitoringului în scopul menținerii stabilității speciilor și ecosistemelor în funcție de schimbările climatice, realizarea măsurilor de sporire a rezistenței acestora la schimbări;

- elaborarea și implementarea programelor de extindere a pădurilor și altor spații verzi, administrarea corectă a potențialului forestier;

- restabilirea zonelor umede.

b) pentru resursele acvatice:

- protecția apelor contra poluării și epuizării cauzate de activitatea antropogenă;

- prevenirea și lichidarea efectelor distructive ale apelor;

- protecția contra inundațiilor și subinundațiilor;

- siguranța construcțiilor hidrotehnice contra inundațiilor.

c) pentru agroecosisteme:

- adaptarea procesului de utilizare a resurselor naturale cu destinație agricolă la principiile dezvoltării durabile a agriculturii;

- crearea condițiilor socio-economice pentru activități profitabile ale gospodăriei agricole;

- elaborarea de soiuri, hibrizi și tehnologii adaptate la noi condiții climatice;

- elaborarea și implementarea sistemelor complexe (hidro- și agro-tehnice) de acumulare și utilizare eficientă a precipitațiilor atmosferice;

- implementarea sistemelor de agricultură, care ar contribui la reducerea eroziunii și degradării solului;

- administrarea corectă a terenurilor agricole și a pășunilor.

4. În domeniul sănătății publice:

- restructurarea sistemului de monitorizare a sănătății publice;

- distribuirea și îndepărtarea obiectivelor poluate de zonele de muncă și odihnă.

5. În domeniul cercetării și organizării observațiilor climatice:

- dezvoltarea cercetărilor științifice în domeniul schimbării climei și perfecționarea sistemului național de observări sistematice.

6. În domeniul educației formării și sensibilizării populației:

- sensibilizarea publicului în domeniul schimbărilor climatice și necesității de adaptare permanentă la posibilele schimbări climatice, încurajarea participării la acest proces a populației și organizațiilor neguvernamentale.

Evaluarea vulnerabilității și măsurile de adaptare. Gravitatea impactului schimbărilor climatice prognozate depinde în mare măsură de starea actuală a cenozelor și ecosistemelor. Dacă sistemul vegetal și cel animal al arealului va avea o diversitate biologică exprimată (mare) și o capacitate sporită de adaptare la noile condiții ale mediului, atunci impactul va fi mai redus, și viceversa.

Pentru ecosistemele naturale gradul de vulnerabilitate poate fi condiționat de asemenea factori de risc, ca suprafețele reduse, starea degradată, distribuția fragmentară, insuficiența umidității solului, neuniformitatea distribuției precipitațiilor.

În scopul minimalizării impactului schimbării climatice asupra diverselor sisteme și sectoare de activitate, s-a elaborat un sistem de măsuri de adaptare. Cele mai importante dintre aceste măsuri prevăd: elaborarea și extinderea pădurilor, adaptarea managementului resurselor naturale la principiile dezvoltării durabile a sectoarelor de bază a economiei.

În special, pentru ecosistemele naturale măsurile de adaptare sunt:

- extinderea ariilor protejate pentru ecosistemele mai vulnerabile la schimbările climatice;

- crearea sau restabilirea zonelor de interconexiune (crearea rețelei ecologice) a ecosistemelor fragmentate și dispersate;

– organizarea monitoringului, în scopul aprecierii stabilității speciilor și ecosistemelor în funcție de schimbările climatice. Direcționarea vectorului de evoluție a lor spre mărirea rezistenței la aceste schimbări;

- elaborarea și implementarea programelor de restabilire și extindere a pădurilor;
- restabilirea zonelor umede.

Necesitatea de a promova o politică unitară în domeniul mediului și folosirii resurselor naturale, de a implementa cerințele eco-logice în procesul reformării economiei naționale, orientarea politică spre integrarea europeană au condiționat elaborarea Concepției politicii de mediu a Republicii Moldova (aprobată prin Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova nr. 605–XV din 02.11.2001).

Direcțiile prioritare ale politicii de mediu a Republicii Moldova sunt:

1. Consolidarea capacităților în domeniu și colaborarea inter-sectorială, care prevăd:
 - aplicarea principiilor „economie prin ecologie” și „cost - beneficiu”;
 - consolidarea potențialului instituțional și managerial.
2. Reglementarea impactului, prevenirea poluării și asanarea mediului, care includ:
 - managementul de mediu la întreprinderi și certificarea ecologică;
 - restabilirea și menținerea potențialului natural.

În conformitate cu concepția nominalizată, cerințele de protecție a mediului vor fi integrate în reforma economică și în politicile sectoriale. În modul acesta, vor fi luate în considerare și proprietățile, ce țin de managementul deșeurilor, reducerea și captarea emisiilor nocive, sporirea eficienței energetice, utilizarea surselor de energie regenerabilă și lărgirea spectrului de cercetări privind modificările climatice. Toate acestea, în complex cu alte componente ale politicii de mediu, vor determina o dezvoltare socio-economică durabilă.

10.2. Diversitatea biologică

Republica Moldova se află la intersecția a trei mari regiuni bio-geografice, incluzând elementele caracteristice stepei pontice (sudul țării), stepei continentale (nordul) și pădurilor Europei Centrale (zona forestieră de centru și de vest). Datorită acestor circumstanțe, precum și climei temperate, reliefului și solurilor extrem de variate și fertile, teritoriul dintre râurile Prut și Nistru reprezintă un spațiu geografic favorabil sporirii diversității biologice. Ariile naturale protejate constituie 66,5 mii ha sau 1,97% din teritoriul țării. Din acestea, 63 mii ha (95%) sunt parte a fondului forestier gestionat de autoritățile silvice și constituie 17,5% din teritoriul acestuia. Fauna biocenozelor forestiere cuprinde 116 specii de animale incluse în Cartea Roșie a Republicii Moldova. Numărul de specii, care se află realmente în pericol, este mult mai mare, în special printre nevertebrate. Caracteristica de bază a multor specii de vertebrate periclitare, în primul rând a carnivorelor, atât a păsărilor, cât și a mamiferelor, este dependentă de existența arborilor masivi (cu scorburi, semiuscați) extrași în procesul tăierilor silvice de îngrijire, de igienă etc. Multe specii de insecte periclitare depind în dezvoltarea lor de existența unui volum de masă lemnoasă moartă, care este extrasă intensiv în cadrul lucrărilor de igienizare a pădurilor. Supraviețuirea acestor specii de animale poate fi asigurată numai prin respectarea strictă a normelor tehnice la compartimentele, ce țin de protecția faunei sălbatice în procesul efectuării lucrărilor de igienizare și a folosințelor silvice. Un număr considerabil de specii de plante rare și periclitare cresc în componența păturii erbacee de pe teritoriile unităților silvice și rezervațiilor naturale. Multe dintre acestea au valoare medicinală. În fondul forestier sunt încadrate toate terenurile, în care s-au mai păstrat ecosistemele de silvostepă, inclusiv cele cu specii relict, precum și alte elemente valoroase și rare de vegetație. Habitatele erbacee conțin un număr considerabil de insecte periclitare, precum și de reptile, servesc drept refugiu pentru polenizatorii plantelor, sunt necesare pentru majoritatea himenopterelor și entomofagilor diptere, care contribuie la stabilitatea ecosistemelor forestiere.

Plasat în partea de sud-est a continentului european și în zona de interferență a regiunilor geotectonice și floristice, teritoriul Republicii Moldova se evidențiază printr-un bogat spectru

landşaftic, condiționat de varietatea factorilor naturali (geologici, orografici, climatici, edafici, hidrografici etc.). Datorită poziției sale și condițiilor fizico-geografice, sunt evidențiate 2 zone naturale – de silvo-stepă și de stepă, care includ 5 regiuni de lanșaft (fig. 22).

Zona de silvostepă ocupă partea de nord și cea de centru ale Republicii Moldova și reprezintă o alternare evidentă a câmpiilor și platourilor. În această zonă se disting 3 regiuni de lanșaft:

- regiunea podișurilor și platoului de silvostepă;
- regiunea podișurilor și câmpiilor cu fâneată din stepa Bălțului;
- regiunea podișurilor cu păduri a codrilor.

Fig. 22. Zonele naturale ale Republicii Moldova.

Zona de stepă este situată în sudul și sud-estul republicii și dispune de o diversitate biologică mai redusă, comparativ cu prima zonă, include 2 regiuni landşaftice:

- regiunea câmpiei de stepă a teraselor Nistrului inferior;
- regiunea câmpiilor fragmentate din stepa Bugeacului.

Din suprafața totală a Republicii Moldova, 75,6% ocupă terenurile agricole, dintre care 64,5% sunt supuse lucrărilor intensive. Ecosistemele naturale și elementele recreative constituie circa 15%. Pentru vegetația spontană actuală sunt caracteristice formațiuni zonale de tipul pădurilor și stepelor, iar pentru cea azonală – formațiuni de luncă, acvatice și petrofite.

Principalii factori, care contribuie la apariția și dezvoltarea situațiilor ecologice, sunt:

- predispoziția teritoriului (peste 80%) la dezvoltarea eroziunii areolare;
- dezvoltarea intensă a eroziunii liniare și a alunecărilor de teren, care contribuie la excluderea terenurilor din circuitul economic, îndeosebi din cel agricol;
- predispoziția teritoriului la ridicarea nivelului apelor freatice, ca urmare a irigației, și dezvoltarea proceselor de înmlăștinire și Sali-nizare a solurilor, ceea ce cauzează reducerea fertilității acestora;
- fenomenele climatice nefavorabile – grindina, ploile torențiale, secetele, înghețurile, care cauzează consecințe ecologice nefavorabile;

– afectarea teritoriului de cutremurele de pământ, care favori-zează distrugerea construcțiilor și a obiectivelor cu destinație socio-economică.

Concomitent, un impact de mari proporții asupra landșafturilor îl exercită factorii antropici. În acest sens o importanță deosebită are impactul selitebic exprimat prin neuniformitatea sa pe teritoriul re-publicii, cu cea mai mare densitate a populației caracteristică pentru regiunea câmpiilor de stepă a teraselor Nistrului inferior (248,9 loc./km²). Cea mai scăzută densitate este în stepa Bugeacului. O influență majoră asupra mediului exercită și factorii tehnogeni.

Ecosistemele Republicii Moldova se grupează în 3 tipuri prin-cipale: naturale (forestiere, de stepă, de luncă, acvatice și palustre, petrofite), agrare (cerealiere, pomicole, viticole, legumicole etc.) și urbane.

Cele mai afectate de impactul factorilor antropici sunt ecosistemele de stepă, de luncă, acvatice și palustre, suprafața cărora în ultimii 40 de ani s-a micșorat cu circa 80%.

Degradarea principalelor comunități forestiere a avut loc din cauzele: aplicării un timp îndelungat (ultimele 2 secole) a regenerării din lăstări, neglijării îndrumărilor tehnologice optime la efectuarea lucrărilor de gospodărire a arboretelor, pășunatului excesiv, folosirii speciilor necorespunzătoare condițiilor locale la împădurire și reîmpădurire, întreținerii necorespunzătoare a culturilor silvice, expansiunii dăunătorilor de folianți, sporirii considerabile în ultimii 10–15 ani a volumului tăierilor ilicite de copaci (de la 826 m³ în 1985 la 7096 m³ în 1998).

Factorii antropici influențează și ecosistemele de stepă, consecințele constând în desfășurarea rapidă a proceselor de erodare a genofondului populațional, specific și genofic, paralel creându-se habitate cu condiții favorabile pentru invazia speciilor alohtone și autohtone agresive. Tot mai vulnerabile devin comunitățile primare tipice ecosistemelor și habitatelor de stepă.

Actualmente, ecosistemele de luncă nu mai sunt populate de acvila de stepă, spărcaciul, cocorul mic, iar dropia, ciovlica ruginie, egreta albă au încetat a cuibări. Foarte rar se întâlnesc țistarul eu-ropean și dihorul de stepă, incluși în Cartea Roșie.

Sub influența factorilor antropici s-a redus numărul total de specii din ecosistemele acvatice și palustre cu 25–30%. Din componența hidrofaunei au dispărut unele specii de protozoare, rotifere, crus-tacee, moluște, insecte și pești. Au devenit rare așa specii de pești, ca morunul, nisetrul, păstruga, țigănușul, anghila.

Evident, aceste modificări ale diversității biologice influențează direct sau indirect condițiile de viață ale populației umane, determi-nând apariția sau dispariția unor vectori de răspândire a maladiilor, existența rezervelor de hrană, cultivarea și creșterea culturilor agri-cole sau animalelor, prezența resurselor energetice (lemnul) și altele.

Luând în considerare că diversitatea biologică prezintă o bo-găție mondială de o valoare extraordinar de mare pentru generațiile actuale și următoare, că sub acțiunea antropogenă dispare un număr imens de specii, a devenit necesar de a lua măsuri globale și locale de stopare a declinului la acest capitol. De aceea, în noiembrie 1988, programul ONU privind mediul înconjurător a organizat un grup special de lucru, constituit din experți în domeniu, pentru studierea necesității elaborării unei convenții internaționale în diversi-tatea biologică. În mai 1989 s-a format grupul de lucru pentru perfec-tarea acestui document. La conferința de la Rio-de-Janeiro a ONU din 5 iunie 1992 privind mediul înconjurător, Convenția privind Diversitatea Biologică a fost prezentată pentru semnare și a intrat în vigoare de la 29.XII. 1993, fiind ratificată de 30 de țări.

Republica Moldova a ratificat Convenția privind Diversitatea Biologică la 16.III.1995 prin Hotărârea Parlamentului nr. 457-XIII.

O importanță extrem de mare în promovarea politicii statale în domeniul vizat reprezintă "*Strategia Națională și Planul de Acțiune în domeniul conservării diversității biologice*"(SNPACDB) apro-bată prin Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova nr.112-XV din 27 aprilie 2001.

Scopul Strategiei constă în conservarea, restabilirea, reconstrucția și folosirea rațională a diversității biologice și peisagistice, restabilirea și menținerea fondului genetic, asigurarea securității biologice a țării.

Obiectivele Strategiei constau în:

- evaluarea specificului biodiversității, recunoașterea acesteia ca valoare fundamentală a Republicii Moldova și conservarea ei;
- evidențierea și eliminarea pericolelor de origine antropică, ce amenință integritatea ecosistemelor și conservarea speciilor;
- determinarea condițiilor optime pentru restabilirea mediului prin conservarea biodiversității;
- perfectarea metodelor de evaluare a stării biodiversității și de monitorizare a ei;
- perfecționarea cadrului legislativ privind valorificarea și conservarea resurselor biologice, obținerea unui beneficiu social-economic echilibrat prin folosirea rațională a resurselor biologice la nivel local, național și regional;
- perfecționarea sistemului de management al activităților în domeniul conservării biodiversității;
- informarea și educarea ecologică a populației, atragerea acesteia în luarea de decizii în domeniul conservării și folosirii raționale a biodiversității.

Problemele prioritare ale conservării biodiversității se reduc la perturbarea echilibrului geocologic general al landșafturilor; degradarea continuă a ecosistemelor naturale (forestiere, de stepă, de luncă, acvatică și palustre); reducerea diversității specifice și sărăcirea biocenozelor; degradarea fondului genetic al florei spontane și al animalelor sălbatice, al plantelor de cultură și al șeptelului; distrugerea căilor de migrație a animalelor sălbatice și de dispersie a plantelor din flora spontană; nivelul scăzut de educație și instruire ecologică a populației.

Necesitatea de a aborda problemele prioritare, prevăzute de legislația existentă în domeniul actual, este prioritară în asemenea activități, cum ar fi:

- atribuirea funcției de ordonator de finanțe Consiliului Coordonator interdepartamental pentru promovarea SNPACDB;
- revederea în Legea bugetului de stat a resurselor financiare pentru realizarea obiectivelor SNPACDB;
- monitorizarea realizării SNPACDB de către Guvernul RM;
- selectarea și antrenarea specialiștilor profesioniști în veriga centrală și locală;
- desemnarea subdiviziunilor, persoanelor responsabile în cadrul ministerelor, departamentelor, organelor publice locale, elaborarea programelor de instruire a acestora;
- antrenarea în activitățile de gestionare a resurselor naturale a reprezentanților instituțiilor academice, organizațiilor publice, populației;
- crearea grupurilor de muncă în vederea inițierii elaborării Cădastrelor Naționale de evidență a resurselor naturale;
- elaborarea programelor de instruire a generației tinere, perfecționare a personalului din domeniu;
- îmbunătățirea aspectului informațional publicitar de gestionare a resurselor naturale (organizarea seminarelor, întrunirilor, publicarea ghidurilor, instrucțiunilor, buchetelor etc., conștientizarea populației).

Cadrul juridic existent asigură, într-o anumită măsură, realizarea strategiilor și planurilor în domeniul CDB, dar necesită o perfecționare în vederea ajustării la cerințele și recomandările actelor regionale și internaționale, cum ar fi:

- procedura de compensație pentru persoanele fizice și juridice-victime ale poluării și altor daune de mediu, pierderilor materiale și afectării sănătății;
- utilizarea surselor financiare provenite din amenzi, penalități etc. la restabilirea biodiversității deteriorate;
- realizarea articolelor Convenției privind Diversitatea Biologică și a normelor legislative pentru protecția speciilor și populațiilor amenințate;

- sporirea responsabilităților și stimularea activităților de CDB;
- perfectarea structurii fondului de arii naturale protejate de stat și elaborarea unor regulamente adecvate de administrare;
- evaluarea și legiferarea la nivel național a ariilor naturale de importanță internațională pentru CDB;
- împădurirea terenurilor degradate și crearea pădurilor comunale și private.

10.3. Deșertificarea

Deșertificarea reprezintă degradarea terenurilor în zone aride, semiaride și uscat-subumede, cauzată de diferiți factori, inclusiv de variațiile climatice și activitățile antropice, în rezultatul cărora potențialul biologic al solului se reduce și se creează premise pentru apariția condițiilor de pustiu. În ultimele decenii, solurile cu fertilitate înaltă sunt supuse tot mai mult degradării accelerate pe motivul activității antropogene a omului, micșorării suprafețelor de fâșii fores-tiere și de protecție, distrugerii construcțiilor hidrotehnice antiero-zionale, cataclismelor naturale, utilizării iraționale a resurselor funciare, ignorării metodelor științific argumentate la cultivarea culturilor agricole (mai ales în perioada postprivatizării terenurilor agricole) și altor factori, ceea ce a generat o scădere esențială a capacității productive a solurilor și a accelerat procesele de deșertificare. Pe lângă aceasta, în condițiile create este posibilă intensificarea ulterioară a proceselor de degradare și deșertificare, precum și agravarea situației ecologice în ansamblu. Actualmente de procesele de degradare la diferit grad sunt atinse 56,4% din totalul terenurilor agricole și, ca urmare, daunele anuale aduse economiei republicii constituie circa 3 miliarde lei.

Factorii deșertificării sunt: climatici (mezo- și microclima), antropici (diminuarea fertilității solului), consecințele manageriale și tehnologice, consecințele aplicării agriculturii irigabile, suprapășunatul.

Principalii agenți ai deșertificării sunt: dezechilibrul ecologic teritorial, eroziunea solurilor, alunecările de teren, deflația solurilor, salinizarea solurilor etc.

Eroziunea solurilor este factorul principal de degradare a resurselor funciare. Gradul de afectare prin eroziune a terenurilor agricole în Republica Moldova s-a mărit de la 39,8% în anul 1997 și constituie actualmente 40%. Productivitatea solurilor erodate scade în limitele 20–90%, în funcție de gradul de eroziune. Dauna cauzată de eroziune se extinde și asupra altor sfere ale activității umane: înnămolirea iazurilor și altor bazine acvatice; poluarea și colmatarea solurilor, depresiunilor și a apelor subterane și de suprafață cu pesticide și îngrășăminte chimice, spălate de pe versanți; distrugerea căilor de comunicație, construcțiilor hidrotehnice și sociale etc.

Deteriorarea terenurilor ca rezultat al alunecărilor constă în desprinderea unor mase de sol de diferite volume și la diferite adâncimi și alunecarea lor spre locuri mai joase, însoțită de deteriorarea completă sau parțială a învelișului de sol, ce conduce la pierderi de terenuri agricole, distrugerea localităților, drumurilor și altor obiecte de menire socială.

Factorii cauzali ai declanșării alunecărilor pot fi naturali (gravitația, constituția litologică și modul de stratificare a rocilor, apele freatice, cutremurele de pământ) și artificiali (defrișarea și despădurirea nejustificată, amplasarea insuficient studiată a unor obiecte economice și hidrotehnice, terasarea versanților etc.). Pe parcursul a 25 de ani (1970–1995), ca rezultat al activității umane incorecte, în Republica Moldova suprafața alunecărilor de teren s-a majorat cu 62,6 mii ha, crescând anual cu 2,5 mii ha.

Degradarea solurilor ca rezultat al proceselor de solonețizare. Solonețizate sunt solurile cu un conținut ridicat de sodiu. La etapa inițială de solonețizare se formează soluri solonețizate slab, maxima degradare posibilă constă în formarea solonețurilor. Dauna principală cauzată de solonețizare este prezentată de reducerea considerabilă a productivității terenurilor.

Degradarea solurilor ca rezultat al salinizării prezintă un proces de acumulare a sărurilor solubile în stratul arabil al solului. Cauza este, de regulă, irigarea intensivă, îndelungată cu apă supramineralizată. În funcție de gradul de salinizare a solului, productivitatea lui scade în limitele a 10–90%.

Concomitent cu cauzele enumerate, deșertificarea terenurilor și degradarea solurilor poate avea loc foarte frecvent și din cauza supra-pășunatului, bilanțului profund negativ al humusului și elementelor nutritive (azot, fosfor, potasiu). Degradarea chimică a solurilor contribuie la intensificarea fenomenului „secetă” și scăderea productivității agricole.

În anul 1992 problema deșertificării a fost discutată pe larg la Conferința Națiunilor Unite asupra mediului și dezvoltării, care a avut loc la Rio-de-Janeiro. Prin decizia Conferinței s-a constituit un comitet, care a elaborat Convenția pentru Combaterea Deșertificării, adoptată la Paris la 17 iunie 1994. Republica Moldova a aderat la această Convenție a ONU în anul 1998, concomitent cu alte 138 de țări.

În contextul încadrării instituționale a Republicii Moldova în procesele de stopare și combatere a deșertificării la nivel european și global, până în prezent au fost întreprinse mai multe măsuri. În special, s-a format grupul de lucru pentru realizarea obligațiilor față de Convenția ONU, s-a elaborat Programul Național de Acțiuni privind Combaterea Deșertificării (Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr.367 din 13 aprilie 2000), precum și Legea pentru ameliorarea prin împădurire a terenurilor degradate (nr. 1041–XIV din 15.06.2000), Programul Complex pentru ameliorarea solurilor degradate (2003), Programul de valorificare a terenurilor noi și de sporire a fertilității solurilor (Hotărârea Guvernului nr.636 din 25.05.2003) etc.

Programul național de acțiuni pentru combaterea deșertificării are următoarele obiective:

- identificarea factorilor, ce contribuie la deșertificare;
- trasarea și realizarea acțiunilor practice necesare pentru combaterea deșertificării și reducerea efectelor secetei;
- specificarea atribuțiilor ce-i revin Guvernului, comunităților locale și utilizatorilor de terenuri, precum și precizarea necesarului de resurse disponibile pentru implementarea măsurilor trasate.

Scopul final al Programului este menținerea și ridicarea fertilității solurilor în raioanele secetoase, afectate de procesele de deșertificare.

În contextul obiectivelor menționate mai sus, Programul identifică un șir de probleme de mediu, cum ar fi:

- menținerea productivității teritoriilor afectate de procesele de deșertificare prin implementarea sistemelor ecologice social acceptabile și economic realizabile de folosință a solurilor;
- protecția teritoriilor nedegradate sau puțin degradate și/sau conservarea lor pentru restabilirea naturală;
- derularea acțiunilor, care să asigure evitarea secetelor și altor fenomene apte să destabilizeze economia;
- ridicarea nivelului de trai al locuitorilor din raioanele afectate de deșertificare, inclusiv ocrotirea sănătății publice, ameliorarea condițiilor sanitare și planificarea familiei;
- prevenirea impactului negativ al proceselor de deșertificare asupra schimbărilor climatice și biodiversității.

Rezolvarea acestor probleme necesită eforturi considerabile la nivelurile sistemic, instituțional și individual.

La nivelul *sistemic* măsurile principale constau în consolidarea cadrului legislativ-normativ în domeniul combaterii deșertificării.

Relațiile funciare reprezintă spațiul, în care funcționează legislația funciară, prin urmare, problemele utilizării durabile și combaterii degradării solurilor este elementul principal al acestor relații. Necesitățile naționale ale Republicii Moldova în ce privește perfecționarea cadrului legislativ în domeniul combaterii degradării solurilor și deșertificării terenurilor sunt următoarele:

- Perfecționarea „Legii Cadastrul, Funciar al Republicii Moldova”;
- Elaborarea „Legii Solului”;
- Perfecționarea „Legii despre reglementarea de stat a regiunii proprietății funciare, cadastrul funciar de stat și monitoringul funciar”;

- Elaborarea:
 - regulamentului cu privire la executarea controlului asupra folosirii terenurilor;
 - regulamentului cu privire la monitoringul funciar;
 - regulamentului cu privire la cadastrul funciar;
 - regulamentului cu privire la stimularea economică a ac-țiunilor de ameliorare a solului.

- Armonizarea regulamentelor existente privind gospodărirea apelor cu tezele Convenției cu privire la combaterea deșertificării și ale Programului național de combatere a deșertificării.

La nivel *instituțional*, la ora actuală, administrarea resurselor funciare în Moldova se efectuează de către organele publice locale și câteva ministere, departamente, agenții, ceea ce conduce la re-ducerea eficacității administrării. Problema constă în crearea la nivel de republică, raion și comună a unui sistem ierarhic unic de adm-nistrare, control, reglementare și protecție a resurselor funciare cu instituții speciale pentru efectuarea cercetărilor și prospecțiunilor științifice și terestre, lucrărilor de cadastru, monitoring, proiectare și îmbunătățiri funciare. Obiectivele de bază ale acestui sistem sunt:

- asigurarea controlului de stat și administrării funciare în scopul utilizării raționale și protecției învelișului de sol;
- instituirea și ținerea la zi a cadastrului și monitoringului funciar;
- crearea și funcționarea centrului informațional al calității solului;
- promovarea politicii de comasare a loturilor mici privatizate în exploatare agricole de mărime optimă, reglementarea legislativă a sistemului de comasare a terenurilor;
- formarea unui sistem unic pe verticală la nivel de proprietar de teren agricol, comună, raion, republică privind deservirea agro-chimică a deținătorilor de terenuri agricole etc.

La nivel *individual* este necesar a promova activitățile de for-mare a concepțiilor individuale și a comportamentului corect al fiecărui cetățean în privința prevenirii tăierii ilicite a pădurilor și necesității împăduririi, utilizării raționale a fertilizanților, menținerii echilibrului chimic al solului, irigării raționale, utilizării tehnolo-giilor agricole și industriale performante. Este necesară pregătirea corespunzătoare a cadrelor și perfecționarea permanentă a cunoș-tințelor lor.

10.4. Stratul de ozon – problemă globală

Stratul de ozon din stratosferă are o importanță extrem de mare pentru protecția plantelor, animalelor și oamenilor contra razelor ultraviolete (UV) nocive, emise de soare și astfel prezintă un factor ce, paralel cu alții, determină clima planetei. În cadrul comunității științifice persistă un consens referitor la stratul protector de ozon, care este sărăcit incontinuu prin folosirea de către om a unor anumite substanțe chimice, în special, a freonilor (CFC – compuși clor – fluor – carbon) și a halonilor. Acești compuși chimici sunt utilizați în spray-uri, spumați, pentru refrigerare, fabricarea poliure-tanului expandat, pentru condiționarea aerului, pentru galvanizări, substanțe adezive, pentru solvenți industriali, în spumele pentru stin-gerea incendiilor. Deci, reducerea ozonului din stratosferă contri-buie la creșterea radiațiilor *ultraviolete B la nivelul solului*, cu conse-cințe de înrăutățire a sănătății umane și a ecosistemelor de pe pământ.

Țările dezvoltate deja de mai mulți ani abordează problema pro-tejării stratului de ozon, dovadă fiind protocolul de la Montreal al Convenției de la Viena din 1985, în care se prevede eliminarea trep-tată a producției și consumului de haloni până în 1994, de freoni până în 1996 și de alte substanțe dăunătoare ozonului (SDO) până în 2000. Conform „Programului de Acțiune pentru protecția me-diului în Europa” (1994), principalii producători și consumatori de SDO în Europa Centrală și de Est sunt semnatarii acestor acorduri. Rezultatele acestor activități prezintă beneficii globale și nu locale.

În efortul de a renunța treptat la folosirea SDO, țările din Europa Centrală și de Est se confruntă cu mari dificultăți. Deși folosirea SDO în spray-uri și materiale din poliuretan expandat poate fi exclusă la un cost foarte redus și există deja tehnologii de substi-tuire, principalele impedimente constau în lipsa de capital. Dacă luăm în considerare că beneficiul

privitor la mediu poate fi pe plan global, ar fi rațional și real de a iniția proiecte internaționale (pe bază de granturi sau împrumuturi), cu participarea mai multor țări, deoarece ele nici nu sunt costisitoare. Mult mai dificilă este elabo-rarea tehnologiilor fără SDO în sectoarele de tehnicitate înaltă, de exemplu, în domeniul refrigerării. Pentru a facilita accesul la noile tehnologii, mai multe companii din Europa Centrală și de Est au recurs la alianțe tehnologice cu participare multinațională.

În scopul asigurării furnizării în cantități suficiente a agentului frigorific necesar pentru menținerea stocului existent de bunuri ba-zate pe SDO (în special, echipamente pentru răcire, condiționarea aerului și refrigerare), guvernele din Europa Centrală și de Est trebuie să pregătească strategii naționale de recuperare și reciclare. Se ia în considerare faptul că refrigeratoarele au o viață medie de 20 de ani și, în această perioadă, multe dintre ele necesită reîncărcarea cu agent frigorific. Astfel, nocivitatea e în creștere.

Pentru reducerea substanțelor, care distrug stratul de ozon, sunt necesare mai multe activități. Pe prim plan stau activitățile în do-meniul frigotehnic cu:

- sprijinirea cercetării și proiectării fabricației de frigidere și congelatoare, care utilizează noile compresoare HFC – 134a, defi-nite ca standard internațional pentru instalații casnice de refrigerare;

- dezvoltarea și implementarea unui program de recuperare și reciclare a freonilor utilizați în instalațiile de refrigerare și condi-ționare a aerului, inclusiv a unor proceduri mai bune de întreținere și reparare.

Unele activități sunt preconizate să fie realizate în domeniul spumelor. În special, în domeniul spumelor flexibile se recomandă încurajarea dezvoltării producției de spume moi prin insuflare de apă. Utilizarea HCFC sau a altui agent chimic de umificare nu este recomandată, datorită costului și considerențelor de protecție a muncii, mai ales că acum majoritatea tipurilor de spumă pot fi produse fără utilizarea acestor substanțe.

În domeniul spumelor rigide sunt necesare măsuri de imple-mentare a tehnologiilor disponibile internaționale, care utilizează mai puțin CFC (cu 50% mai puține SDO). Este important de a continua cercetările și experimentele internaționale asupra amestecurilor de HFC și HCFC și a spumelor suflate numai cu apă.

În privința aerosolilor se recomandă finanțarea producției de înlocuitori pentru substanțe dăunătorilor ozonului. Concomitent, re-feritor la solvenți, trebuie răspândită informația tehnică printre micii utilizatori din acest sector prin seminare și demonstrații. În cadrul asociațiilor industriale este necesar de stabilit un organism specia-lizat de compensare pentru deservirea utilizatorilor de solvenți.

În sfârșit, referitor la spumele contra incendiilor, trebuie de men-ționat necesitatea activităților de implementare a măsurilor de recu-perare și reciclare sau distrugere a stocurilor mari de haloni, care s-au acumulat în ultimii ani. Este foarte important de participat la proiectata Bancă internațională de Haloni.

10.5. Fenomenul de globalizare și problemele de sănătate

Globalizarea este un fenomen complex și pluridimensional, care implică o seamă de elemente privind modul de viață (de a fi) al oamenilor și mentalitatea lor. Globalizarea presupune dimensiunea economică, politică și culturală. Pătrunderea modelului democratic de administrare sau guvernare în țările mai puțin dezvoltate presupune receptarea sa de către țările respective, iar această receptare nu este, de regulă, univocă. Dimpotrivă, ea implică rezistențe uneori înver-șunate. Rezistențele exprimă, uneori, tendințe spre un tradiționalism, nostalgie față de trecut, temeri justificate în fața unor relații de parteneriat inegal etc.

Esența globalizării s-a schimbat radical între începutul și sfâr-șitul secolului al XX-lea. Ceea ce numim astăzi globalizare este adec-varea structurilor economice la un orizont tehnologic, ce se lărgeste permanent. Tehnologia modernă a comunicării a unit lumea într-un fel care pe timpuri era greu de imaginat.

La baza conceptelor despre globalizare se află teza despre mondializarea economiei. Majoritatea cercetătorilor sunt de părere că reflecțiile teoretice privind procesul și fenomenele legate de problema globalizării au apărut în anii '70 ai sec. al XX-lea. Globalizarea este realizarea unității istoriei, este un proces de formare și răspândire a unei noi civilizații: planetare. Trăsăturile acesteia sunt: răspândirea instituțiilor politice ale democrației liberale, multiplicarea comunicării, comercializarea culturii, schimbarea mentalității.

Interdependența raporturilor economice, politice, culturale, co-municaționale conferă acestei civilizații planetare noi calități sistematice: fenomenele de criză și disfuncție într-un sector al civilizației globale prezintă pericol pentru celelalte sectoare. În același timp, această interdependență favorizează răspândirea celor mai optime forme ale existenței economice și politice, a acelor modele culturale, educaționale, valorice, care sunt apreciate ca eficiente pentru realizarea necesităților personale și sociale. Menționăm că însuși procesul formării necesităților, a modelelor de consum și a modului de viață devin și ele globale.

Cu toate acestea, nu putem spune că asistăm la un proces de unificare totală. „Un alt proces de egală intensitate vizează în direcția opusă globalizării – atomizarea”.

În primul rând, orice societate și grup social, asimilând noile forme economice, politice, culturale, face aceasta în raport cu posibilitățile sale. În al doilea rând, comunitatea încearcă să-și păstreze identitatea culturală, națională și religioasă, ceea ce ne permite să afirmăm că civilizația globală se caracterizează nu numai prin caracterul său sistematic, dar și pluralist. Și, totuși, fenomenul globalizării este confirmat de realitatea acestui început de secol și mileniu într-o lume a interdependențelor.

O altă problemă este criza de neadaptare a omului la noile condiții, degradarea nivelului de trai al unor păături mijlocii, resemnarea în fața persistenței șomajului, a noilor forme de marginalizare socială, lipsa de perspectivă pentru tinerele generații. De menționat câteva probleme cu care se va ciocni omenirea în procesul globalizării: naționalismele apărute din necesitatea autoidentificării, intoleranța religioasă, căutarea unei noi identități etc. Un mare pericol îl constituie migrațiile masive, deoarece până la urmă tot mai multe țări își vor închide porțile, și atunci această mulțime se va întoarce împotriva puterilor sau grupurilor etnice mai înstărite din propriile stări sau o să-și focalizeze nemulțumirea împotriva principalului deținător de bogății – Occidentului.

În noile condiții istorice, s-a emis ideea precum că globalizarea este o ideologie sau un sistem impus de către țările occidentale dezvoltate, în primul rând, de SUA, celor mai puțin dezvoltate.

Într-adevăr, Statele Unite sunt singura țară în măsură să păstreze un deficit comercial durabil, grație finanțării din exterior, care vin de la plasamentele atrase din toată lumea: mafiotice mondiale. Reacția dură la dependența majorității țărilor lumii de trei centre economice mari (America de Nord, Europa de Vest, Asia) nu s-a lăsat mult așteptată. Manifestările antiglobaliste din Seattle, Melbourne, Quebec și din alte părți nu sunt îndreptate contra procesului de globalizare (faptul că contestatarii sunt veniți din toate regiunile globului constituie un exemplu elocvent al globalizării), dar contra inegalității în repartizarea roadelor globalizării. Globalizarea, în forma ei actuală, a împărțit lumea în două clase: a celor bogați și a celor săraci. Situația va fi conflictuală și în continuare, dacă cei săraci nu vor beneficia de avantaje sociale și economice, de a trăi într-o societate deschisă.

În ultimii ani tot mai insistent este implementată, îndeosebi de statele lumii a treia, așa-zisa „paradigmă a dezvoltării durabile”, care presupune neadmiterea problemelor sociale, ecologice, tehnologice, proprii lumii occidentale dezvoltate, în țările lumii a treia. Astfel, apare problema strategiilor globalizării. Ne aflăm în prezența unui ansamblu deopotrivă național, multinațional și mondial, extrem de inegal și ierarhizat. Astăzi se determină liniile de forță ale consumului din următoarele decenii, orientările cercetărilor și aplicărilor sale, caracteristicile diviziunii muncii, luarea (sau neluarea) în seamă a problemelor de mediu etc.

Se înregistrează puncte de vedere foarte diverse în privința impactului fenomenului globalizării asupra culturii contemporane. Lumea devine mai diversă, istoria – mai bogată, iar

consecințele concrete ale competiției – mai imprevizibile. Se obține, pe de o parte, de-pășirea marilor deosebiri existente astăzi pe glob (aplatizarea) și, pe de altă parte, implicarea mai multor actori, prezența diversității.

Fără îndoială, globalizarea cuprinde o anumită *uniformizare* la nivel global a modurilor de viață și a mentalităților și este apreciată valoric în moduri diferite, chiar diametral opuse. Modernizarea mo-dului de viață, incluzând peste tot implementarea modelului industrial-urban, a comportat, chiar în cadrul Occidentului mai întâi, o anumită uniformizare a habitatului și chiar a vestimentației. În toate țările portul folcloric tradițional a fost treptat abandonat, ca fiind incompatibil cu timpurile moderne..

În această ordine de idei, poate fi vorba de un conflict dintre național și global, în sensul în care cultura națională se prezintă ca alianță a culturii “înalte” cu cea “populară”, împotriva culturilor străine. Evident, lărgirea ariei de răspândire a culturii de masă este o caracteristică proprie vieții contemporane, nu numai la periferia, ci și în centrul sistemului mondial.

Factorul cel mai defavorabil pentru viața culturală a unei țări este sărăcia. Numai o societate bogată poate investi cât este necesar la ora actuală în școli, cercetare, viața artistică.

În același timp, globalizarea include și recunoașterea *diversi-tății*. Ea oferă nu numai mijloacele de răspândire pe glob a „mo-dului de viață occidental”, dar și mijloace pentru țările și popoarele „periferice pentru a pătrunde în circuitul cultural global”.

Toți creatorii culturali din țările periferice, mici, „în curs de dezvoltare” au șansa pe care n-au avut-o nicicând înainte, de a-și căuta și stabili legături partenoriale directe în orice țară din lume, de a-și prezenta ideile și realizările, de a se face cunoscute și apreciate în plan mondial.

Una din problemele negative ale globalizării este traficul de ființe umane, inclusiv al copiilor, care a depășit demult hotarele unei țări, devenind un factor destabilizator și demoralizator de proporții, efectuat în scopul implicării în munca grea, exploatării sexuale etc.

Statistica Departamentului pentru Migrație atestă că 6 678 per-soane au fost angajate legal peste hotarele Moldovei în anii 1993–2003. Potrivit cercetărilor sociologice efectuate de Departamentul Analize Statistice și Sociologie, peste hotare muncesc, legal și ilegal, circa 234000 cetățeni ai Moldovei, dintre care 68,3% constituie bărbați, iar 69,6% din numărul total – locuitorii rurali. Conform unor esti-mări neoficiale, numărul emigranților moldoveni este cu mult mai mare. Caracterul transparent al hotarelor cu vecinii din Comunitatea Statelor Independente și acordurile cu privire la civilizația fără vize au condiționat migrarea ilicită, așezarea sau tranzitarea prin republică a cetățenilor străini, o parte din care practică activități criminale, fac comerț cu arme, droguri, creează grupuri criminale, organizează traficul compatrioților în terțe țări. În republică a apărut un tip nou de crime, legate de comerțul cu oameni.

Persoanele sunt traficate într-o multitudine de situații de exploatare sau de abuz, cum ar fi întreprinderile de confecții, gospodăriile agricole, industria piscicolă, cerșitul, sex-businessul și alte între-prinderi, precum și în gospodăria casnică în calitate de servitori sau prin intermediul căsătoriilor forțate.

Deseori migranții ilegali se află sub controlul traficantilor, plătesc taxe de protecție, sunt forțați să muncească la indicația traficantilor.

Dintre alte fenomene ale globalizării fac parte liberalizarea co-merțului internațional, accesibilitatea informației și tehnologiilor de comunicații în toată lumea, trecerea nestingherită a mărfurilor peste hotare, migrarea internațională a forței de muncă.

Expansiunea interrelațiilor comerciale globale a urmat după măsurile de liberalizare, care au contribuit la integrarea producerii și distribuirii produselor în toată lumea. Această integrare a fost rezultatul scoaterii barierelor din calea mișcării internaționale libere a mărfurilor, serviciilor și ideilor care prezintă un produs continuu în timp.

Ajutoarele materiale acordate țărilor sărace, prin produsele ali-mentare, îmbrăcăminte, încălțăminte, materiale de construcție, utilaj tehnic etc., sunt elemente foarte prețioase ale globalizării, compli-cate, însă, uneori cu consecințe negative din cauza calității infe-rioare a lor.

Cu toate aspectele pozitive, globalizarea este însoțită și de fe-nomene noi, care nefiind dirijate, se pot solda cu consecințe dra-matice și chiar catastrofale. Fenomenele enumerate ale globalizării se răsfrâng evident asupra sănătății populației umane, îndeosebi a celor care nemijlocit sunt implicați în procesele ei. În primul rând, aceasta se referă la maladiile infecțioase

(pneumonia atipică cu sindrom respirator acut sever) și sexual transmisibile (maladia SIDA). Organizația Mondială a Sănătății este îngrijorată de ponderea mare a bolilor netransmisibile. Dintre ele fac parte și „bolile civiliizației”, cum ar fi cele ale sistemului circulator, sistemului nervos central etc. Condițiile nefavorabile de trai și de muncă ale imigranților foarte frecvent sunt riscante, determinând stresuri emoționale cu consecințe complicate de psihoze, dereglări cardiovasculare. Femeile traficate în repetate rânduri își complică situația prin sarcini nedorite, sterilitate (din cauza avorturilor criminale, afecțiunilor inflamatorii și lezării organelor genitale). Dintre alte situații nestandarde ale sănătății de menționat cronicizarea bolilor, ca urmare a tratamentului întârziat sau a lipsei acestuia; traumele fizice (leziuni corporale ca o consecință a maltratării fizice), sindromul psihic posttraumatic, dependența alcoolică, dependența narcotică. Contaminarea de proporții a unor produse alimentare (spre exemplu, contaminarea cu dioxine a cărnii de pasăre în Belgia), epidemiile spontane, exemplul cărora poate fi encefalita spongioasă (boala Creutzfeld-Jacob), terorismul (în special, bioterorismul) și altele prezintă un pericol permanent pentru societate, indiferent de zona geografică în care se află sau de nivelul dezvoltării economice.

Cele constatate atestă o nouă fază de reinventare a lumii, în care ideea de națiune și de stat național cedează locul unei opinii publice ca formă de apreciere a evenimentelor. Comunitatea țărilor trebuie să se pregătească să culegă roadele cuceririi lumii, aducând acestei lumi credința, progresul, civilizația. Apare problema strategiilor globalizării. Este necesar a determina liniile de forță ale consumului din următoarele decenii, orientările cercetărilor și aplicările lor, caracteristicile diviziunii muncii, luarea în seamă a problemelor de mediu etc. Se impune ideea necesității de coordonare și elaborare a unui plan de acțiuni de cooperare între guvernele și ONG-urile din întreaga regiune pentru contracararea eficientă a fenomenelor negative ale globalizării.